

PRINTED BOOK

THE VEDIC PATH

Quarterly Journal of Vedic, Indological
and Scientific Research
Gurukula Kangri Vishwavidyalaya,
HARDWAR

To,

No-13

If not delivered, please return to :

Dr. R. L. Varshney

Editor, Vedic Path

'Dreamland'

P. O. Gurukula Kangri-249 404
HARDWAR, U. P., INDIA.

① वतन्निमित्त विनाशकवह्निगविधौः

~~सत्त्वात्सत्त्वे पाठ तद्भाष्यप्रमाणेन यत्रांतरंग
- कार्यप्रवृत्तियोग्यकालोत्तरमै ।~~

पेज - २

- 30 x 11 x 0.1 c.m.

विषय- ~~वर्त्तन~~ अनुपलब्ध

② पेज = २

- 30 x 11 x 0.1 c.m.

~~अथम् अवृत्तिगगनादिहेतौ लक्षणासंभवात्~~

~~अभावाप्रतियोगिसाध्यमितिशून्यप्रतिबंधात्~~
- त्वम्

20-13

अंतरंगनिमित्तविनाशकद्वयार्थः यथासेयुषद्वयजातरंगे
गगनप्रवृत्त्युत्तरसप्रसारणस्यांतरंगेगगननिमित्तवत्तादित्यविनाशकस्यप्रतिः ८=

अविच्छिन्निद्वयवाधकवृद्धिबाध
नार्थस्त्वभासस्यासर्वणद्वयस
त्वादित्य ५४=

अंतरंगः व तैन्निमित्तविनाशकवहिरंगविधेः प्राप्तिस्तत्रैव न त्रिभाषाप्रवृत्तिस्वीकाराच्च

नचांतरंगत्वादीर्घेयीयायेत्यादौ पूर्वातवत्वेनाभासत्वादिवर्णत्वाच्च एतत्पस।
वर्णद्वयद्विधानेन सूत्रंचरितार्थं न च अविच्छिन्नत्वेन न सिद्धिः वृद्धिबाधनार्थ
त्वादिति वाच्यं प्रत्यासत्या प्रसवर्णयदेनाभासोत्तरखंड संबंधसवर्णचए

वैग्रहणात् शास्त्रबाधकल्पनापेक्षया परिभाषाज्ञापकस्यैवोचित्याच्च साचेयं

धर्मः बाणका धर्मिग्राहकमानादांगवर्णयोः समानकार्यिकत्वएव यत्समाननिमित्तक।

नचसमानाश्रयत्वएवैवेति तन्न ज्ञापितेयीयायेयेयेत्याद्यसिद्धेः सूत्रवेयं

प्यस्यतदवस्यत्वाच्च स्योन इत्यत्र न वक्ष्यमाणरीत्या अस्याग्रनित्यत्वादप्रवृत्तौ

गुणादंतरंगत्वाद्यणदेशः नचैवमपीयायेत्यादावियदुर्लभसूत्रकर्तव्येवृद्ध्या

देः स्यानिवत्वेनासवर्णइतिप्रतिषेधादिति वाच्यं सूत्रारभसामर्थ्यादेव स्यानिव

समानाश्रयत्वात्वाप्रवृत्तेस्तच्च सामान्यापेक्षमभासस्यकार्यं तदुत्तरखंडादप्राप्तत्वाकार्यप्रतिमानेति मि

वेद्यर्थः आश्रय एव यथा कथंचित्स्यानिवत्वेनावयवित्वेन निमित्त येन परिभाषाशोधनोपाहितः तेनैव समानका

त्वेन का अतएवानित्यत्वशापनादिपरोक्षप्रमाणैर्विवक्षितं परिभाषाद्वयोधर्मोपि ग्राहितं

धर्मोपरिभाषा
हपस्तद्राहक
मानमुक्तसूत्र
म ५=

रुद्धिविधीनार्थ
धर्मः बाणका
यीकापीतद्वय
गस्यवत्त्ववत्त्वं
बाधकत्वतया
अयस्यग्राहक
यन्मानसं
तस्मात्

स्याहः ५४
कचित्समान
स्यानिकत्व
मुक्तिस्तत्र
स्यानुवाक
अत्रवाणस
वर्णद्वय
वर्णद्वय
गगनाः स
तकत्वाभावः
समाव ५=

प्रतिबंधकीभूतेतिविशेषणस्वफलमाह अरिप्रियादिनि तस्यैव
 लिङ्ङगागमे इत्यस्योत्तरत्वं इत्यदिदेशितस्यस्यानिव
 द्वादिदेशः सिद्धति तस्यस्यानिवद्वावृत्त्याभ्यासकार्यसाध
 यः कृत्वात् वेधकीभूतस्यानिवत्तनेति अतएवारनीत्यादौयणदेशस्यस्यानिवत्त्वाद्भ्यासस्य
 इत्येवमपि दूलोपइतिदीर्घोदुर्लभइत्यपासं दीर्घविधौतन्निषेधाच्च अरिः प्रियादित्यत्रस्यानि
 वत्तनेयद्भवत्येव तस्यस्यानिवत्त्वस्याभ्यासकार्यप्रतिबंधकत्वाभावादपिपंचा
 गसंबंधिन्यांगएवेतिस्वरितोवेतिसूत्रेभाष्ये तत्रहिकुमार्येइत्यादौयणउत्तरमाहु
 तः इयंचानित्याच्छेदिरिति सनुकनिर्देशादन्यथांगत्वात्पूर्वतुकःशादेशेनुको
 प्राप्तातद्वैयर्थ्यस्यमैवेत्यन्यत्रविस्तरः नन्वेवंसेदुषइत्यादौक्षसोरंतरंगत्वादि
 हि ततःसंप्रसारणेपि इहः अवर्णापत्तिरितिचेदत्रकेचित् अकृतव्यूहाःपाणि
 नीत्याः नकृतोविशिष्टकृतोनिश्चयः प्राप्नुवतिविषयोयैरित्यर्थः भाविनिमि
 त्तविनाशोइत्यध्याहारः बहिरंगेणांतरंगस्यनिमित्तविनाशोपश्चात्संभावितेन
 रंगनेनित्यावत् अत्रचक्षापकंसमर्थानांप्रथमादिति सूत्रेसमर्थानामिति
 तद्विस्तृतिनादिभ्यः कृतदीर्घेभ्यः प्रत्ययोन्यत्यर्थम् अन्यथांतरंगत्वादीर्घकृते

रूपानिदेश इति अत्र अत्रत्यजगुरुं
 मानं तद्विजेद्योयते देहीयुत इत्यत्र
 धाधोरितीकारः स्यात्स्यानेव च वा
 न्युपस्था
 निवृत्तेपि
 कानिदेशाभा
 वेन ह्यपि
 द्वौवर्षसमे
 तः स्थापकः

केयचरदत्तापि युक्तिखं यति ७

पूर्वदिगुणरश्मोः सत्योऽनयुतं दि
 धत्वे सति चरितार्थम् ६

3

निर्यादिति प्राचः यरेतु एतत्परिभाषाभावेऽभ्यासस्येति सजमेव व्यर्थः न चैया।
 वेयेयेत्यादौ चरितार्थं तयोऽपि पूर्वप्रवृत्तगुणस्य पूर्वप्रवृत्तवृद्धेऽद्विवर्चने च
 ति ह्यपानिदेशो नापहारे द्वित्वे कृते पुनः प्राप्ते गुणवृद्धिवाधित्वां न रंगत्वात्स।
 वर्णदीर्घा पत्तेः न च द्वयतीत्यादौ न च चरितार्थं नो वन्मात्रप्रयोजकत्वे उरिमे
 व ब्रूयात् खोरित्यनुवर्तते इत्येवमिति साहचर्यादव्याख्यानाच्च रूपातो
 रैवग्रहणं अर्तेरिवर्णस्येयदित्यर्थः अभ्यासस्यार्त्ताविति अभ्यासस्यार्त्तरिति
 वागुरुत्वान्नयुक्तम् न च एरेओऔ आदेभ्यः प्राचारक्विबन्तेभ्यो लिटीयज
 द्यर्थे नत्स्त्रमावश्यकम् तथा ओ ए धातोर्बुलंतादिभ्यः क्यजन्तात्सु नि उवो
 णकीयिषतीत्याद्यर्थमप्यावश्यकमिति वाच्यम् वाच्यप्रयमान्त्रिकोक्तस्य

च्याम अवतिगगनादिहेतौ लक्षणसंभवात् तस्यापि सद्ये
 तायाः स्वयं कल्पमाणात्वादिति भावः साध्यपदस्य सिद्धि
 र्मपत्तया तत्तद्व्यक्तवद्विन्नान्योन्याभावा सामानाधिकर
 ण्यस्य पृथग्वसित्वस्य दुर्व्यंष्टिपि वीत्वादित्यादावेव
 संभवात् न गंधवती पृथिवीत्वादित्यादावव्याप्तिकथन
 मित्यपि वदंति ननु सकलस्य साध्यप्रतियोगिताकाभाव
 स्याधिकरणप्रसिद्ध्या व्याभिचारिएव तिव्याप्तिवारेण

२
अथ यदि साध्याभावस्य विशेषणं शाकल्यं तदा वदन्ति मान्दूमा
दित्यादावव्याप्तिः तत्रापि तत्तद्विपत्तावदित्वावदित्वाभा
वरूपस्य तत्तत्सपदावदित्वावदित्वाभावरूपस्य वा सा।
अप्रतिषेधो गित्ताकाभावस्तोमस्याधिक एण प्राप्तिश्चेत्तत्रा
ह साकल्यं साध्याभाववतीति तस्यैव साकल्यं न साध्या
भाजविशेषणमन्तोनाप्रसिद्धिरिति भावः नन्वेवमपि सा
ध्याभाववन्निवित्तांतर्गतमहानसादौ वर्तमानाभावस्य

3
साध्यप्रतिषेधिकाभावग्रहे तुल्यवित्तिवेद्यतया अभावप्रतिषेधित्वविशिष्ट
साध्यस्यापि भानात् साध्याभावधटितव्यतिरेक्याभिग्रहे अभावाप्रति
षेधिसाध्यमिति ग्रहस्पष्टप्रतिबंधकत्वम्

4